

Adam Fałowski*

Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Z etymologii polskiej (1)

W trakcie opracowywania *Słownika etymologicznego polszczyzny potocznej* (SEPP) w orbicie moich zainteresowań znalazły się wyrazy, które ostatecznie nie zostały w nim zamieszczone, głównie dlatego, że nie spełniły w wystarczającym stopniu kryterium potoczności. Niemniej jednak, mając okazję bliższego zapoznania się z nimi, doszedłem do wniosku, że pod względem etymologicznym prezentują się na tyle interesująco, że warto poświęcić im nieco więcej uwagi. Tym bardziej, że jak dotąd nie zostały one poddane wnikliwej i wyczerpującej analizie, albo też nieliczne próby rozwikłania ich pochodzenia okazały się nieudane lub co najmniej bardzo niejednoznaczne. Przemyslenia etymologiczne dotyczące dwóch wyrazów *berek* i *zbereźnik* dedykuję pamięci Profesora Wiesława Borysia, uczonego, który wniósł olbrzymi wkład do polskiej i słowiańskiej etymologii. Gdy chodzi o budowę hasła etymologicznego, to wygląda ona identycznie, jak w wymienionym powyżej słowniku (SEPP)¹.

BEREK ‘zabawa dziecięca, w której wybrana osoba goni pozostałe, aż do złapania (dotknięcia) któregoś z nich’, ‘osoba mająca za zadanie złapać (dotknąć)

---

* Adam Fałowski, Professor, Institute of Eastern Slavonic Studies, Jagiellonian University, Kraków, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3836-2221>.

e-mail: adam.falowski@uj.edu.pl.

¹ W tym miejscu chciałbym wyrazić ogromną wdzięczność Doktorowi Rafałowi Szeptyńskiemu z IJP PAN, który zapoznał się z roboczą wersją niniejszego tekstu. Większość jego uzupełnień i sugestii została przeze mnie wykorzystana.

jednego z pozostałych uczestników zabawy w berka' (SWJP), *berek* 'nazwa gry dziecięcej' (SW), dial. *berek* 1. 'gra polegająca na gonitwie', 2. 'osoba, która goni innych uczestników tej gry', 3. 'niski, krępy, wytrzymały koń', 4. *pieszcz.* 'w zwrocie do tłustego kota', *berka* 1. 'gra polegająca na gonitwie, berek', 2. 'osoba, która goni uczestników tej gry' (SGP), żarg. *berek* 'pobicie' (STGP).

Por. ukr. dial. (bojk.) *Bérko* 'imię psa' (Onyszkewycz), (zachodniopoleskie) *bérko* 'zabawa dziecięca, berek' (Arkuszyn), ślc. dial. *berko* 'kto chętnie bierze' (Kálal), *berko* żart. 'złodziej' (SSN).

• Zwykle bywa wywodzone od imienia żydowskiego *Berek*, zdrobnienia od *Baruch* (SW; SJPDor). Jednakże trudno przekonująco uzasadnić, dlaczego nazwa tej zabawy miałyby pochodzić od imienia chłopca żydowskiego. Bardziej wiarygodne wydaje się łączenie tego wyrazu z hebr. *berək* 'kolano', z czym zetknąłem się w Internecie, na Forum POLSZCZYŻNA, gdzie niejaki Szczepko pisze: „Na ten trop natrafiłem w doskonałej książce Agaty Tuszyńskiej o I.B. Singerze. „Berek” to w jidysz 'kolano'. Zabawa dzieci żydowskich polegała na gonitwie i dotykaniu kolana. Kto dotknął krzyczał: Berek! I stąd nazwa gry” – www.polszczyzna.fora.pl/prof-etymologia-motytkowska,6/berek-gra-w-berka-lezec-jak-berek-pod-kockiem,23.html (09.03.2022). Sprawa wymaga dalszych poszukiwań, przede wszystkim musimy mieć pewność, że w żydowskiej wersji tej zabawy rzeczywiście kolano odgrywało rolę priorytetową.

Nasuwa się jednak pytanie, czy rodowód wyrazu *berek* nie mógłby być rodzimy, polski i, szerzej, słowiański? Na taką możliwość zdaje się wskazywać chociażby cytaty z KSJP XVII–XVIII w.: „czego się mamy między sobą kłócić, lepiej i ty ber, i ja ber, a zgodzimy się ze sobą [...]. Ja na to odpowiedziałem, że tego czynić nie mogę, i takowym berkiem być nie chcę” (Marcin Matuszewicz, *Diariusz z życia mego*, 1754–1765). Cytat ten znajdujemy także w SW pod hasłem *berek* prow., żart. 'biorący datki = biorący kubany, łapownik', co uznano za „słoworód żartobliwy od *brać*, z podprowadzeniem pod imię żydowskie *Berek*”. Na związek z czasownikiem *brać* wskazywałoby też powszechnie stosowana komenda wydawana psu: *bierz go!*, czyli 'goń, łap. chwytaj' – z autopsji. Stąd zapewne wzięło się bojkowskie imię psa: *Bérko*. Forma *be-* (nie *bie-*, jaką obserwujemy chociażby w nazwie innej zabawy: *bierki*) chyba eufemistyczno-żartobliwa, podobnie jak w komendzie do psa (z odwróceniem): „ziabij go!” zamiast „zabij go!” – z autopsji².

Trudno natomiast przesądzać, czy odegrał tu jakąś rolę zwrot gwarowy *na oberek* 'od nowa, jeszcze raz, z powrotem; (zaraz) na powrót, po raz drugi', „na ʘoberek polecać” 'pobiegł zaraz na powrót', *na oberka* 'na opak, odwrotnie' (KSGP). Dotknięcie gonionego uczestnika zabawy i okrzyk oznaczałyby, że ten

² R. Szeptyński, powołując się na fakty staroczeskie, dostrzega możliwość wpływu języka czeskiego, por. np. stczes. *ber*, *berna*, *berně* 'danina' (Gebauer), *berka* 'kto bierze bezprawnie, wyzyskiwacz, grabieżca, rabuś' (Gebauer; Machek).

złapany ma gonić innych, zgodnie ze znaczeniem zwrotu *na oberek* ‘od nowa, jeszcze raz; odwrotnie’.

ZBEREŻNIK XIX–2 ‘człowiek bezwstydy, rozpustny’, *zbereżeństwo* ‘rzecz nieprzyzwoita, świństwo’ (SWJP), *zbereżnik* książk. ‘mężczyzna skłonny do publicznego podejmowania działań związanych z życiem seksualnym człowieka, poruszaniem tego rodzaju tematów w rozmowie lub przesadnego nim zainteresowania’, *zbereżny* książk. 1. ‘cechujący się skłonnością do publicznego podejmowania działań’, 2. ‘świadczący o tym, że ktoś publicznie podejmuje działania związane z życiem seksualnym człowieka, porusza tego rodzaju tematy w rozmowie lub przesadnie się nimi interesuje’, *zbereżeństwo* książk. ‘coś, co wywołuje u odbiorcy odrazę’ (WSJP). SW podaje o wiele większą rodzinę tego wyrazu: dial. *zberezić* ‘strawić, spędzić na zbereżeństwach’, „Zberezili wczoraj całą noc” (Sewer = Ignacy Maciejowski 1835–1901), *zberezyje, berezyje, zbereż* ‘zbereżeństwa, nieprzyzwoitość’, „Robić zberezyje. Zberezie wyprawiać (= dokazywać)”, „Ja wam dam muzyki, tańce, zberezie! Krzyczała” (tenże), *zbereżnie* ‘przysłówek od *zbereżny*’, *zbereżnik, bereżnik* 1. ‘psotnik, szkodnik, zbytnik, swawolnik, łobuz, figlarz, urwis, rozpustnik, bezwstydy’, „A to zbereżnik! Żeby się też nago pokazywać. Pamiętam starego, jak był kawalerem; cóż to był za zbereżnik! Żadnej dziewczynie nie dał przejść spokojnie. Gdy był w dobrym humorze, pozwalał małym zbereżnikom wchodzić za sobą do ogródka” (Michał Bałucki 1837–1901), „Oko miał otwarte i nucił stary zbereżnik” (Kazimierz Tetmajer 1865–1940), 2. ‘złoczyńca, zbrodniarz’, 3. ‘niedowiarek, bezbożnik’, *zbereżny* ‘psotny, swawolny, sprośny, rozpustny’, *zbereżenie* ‘czynność czasownika *zberezić*’, *zbereżeństwo* ‘psota, sprośność, nieprzyzwoitość, żart, figiel nieskromny, żartowanie nieprzyzwoite, dokazywanie bezwstydy, bezeczeństwo, wybryk, zdrożność’ (SW). Widać zatem, że jest to wyraz stosunkowo młody (potwierdzony tekstami z XIX w.). Znany doskonale w gwarach małopolskich i śląskich, por. *zbereżnik* ‘swawolnik, łobuz, niepoń, rozpustnik’ (MSGP; SGM). Obfitego materiału dostarcza tu KSGP, por. *zbereże* ‘zbytki’ (myślenickie), *zbereżeństwo* ‘coś niecnego, niemoralnego (rzeszowskie), *zbereżjarz, bereżjarz*, „Mamo! Co wón wyprawia za berezyje! To znaczy takie zbytki, takie berezyje” (tarnobrzeskie), *zbereze* ‘niegodne sprawy, zdrożności, bezeczeństwa’ (krakowskie), *zberezować* ‘figlować’ (świętokrzyskie), *zbereż* ‘swawola, rozpusta, bezeczeństwo, zdrożność’, *robić zbereż* ‘chuliganić’ (podkarpackie), *zbereżniawy* (Podhale), *zbereżnica* ‘swawolnica’, *zbereżnicki* ‘awanturniczy’, *zbereżnictwo* ‘swawola, rozpusta’ (żywieckie), *zbereżnik* ‘człowiek zdrożny, niemoralny, stręczyciel’ (śląskie, cieszyńskie, białostockie, krakowskie), *bereżnik, zbereżnik* ‘ładaco, niepoń, hultaj’ (małopolskie).

Por. ukr. żarg. *zberieżnik* lwow., ulicz. ‘rozpustnik, zboczeniec’ (Horbac; LL).

• O etymologii wyrazu wypowiedział się jedynie A. Brückner: „*zbereżny, zbereżnik, zberezyje* i *zbereze*; narzeczowe; znaczenie od ‘figlarza, psotnika’ do

‘bezbożnego zbrodniarza’; nie polskie, jak *-ere-* dowodzi; przyszło z *pobereża* (na Podolu), słynącego z hultajstwa i dziczy w 16. i 17. wieku, dokąd uchodził kto z prawem wojował, wszelki awanturник; „*jak na pobereżu*”, mawiano o ‘nierządzie’ ” (SEBr). Pod jednym względem A. Brückner ma z pewnością rację. Wyraz przybył do polszczyzny ze Wschodu, o czym świadczy pełnogłosowe *-ere-*. Czy jednak należy go wiązać z ukr. *béreh* ‘brzeg’, *pobereżzja* ‘wybrzeże, nadbrzeże, pobrzeże’? Istnieją co do tego pewne wątpliwości. Przeczy temu poniekąd występowanie na gruncie polskim formy bez nagłosowego *z-*: *berezyje*, *bereźnik*, a także brak postaci z nagłosowym *po-*, w rodzaju *pobereźnik. Gwoli ścisłości w Słowniku S.B. Lindego znajdujemy wyraz *pobereźnik*, ale w znaczeniu ‘po brzegach lasów pilnujący strażnik; leśny, *przen.* wydzierca, celnik, zdzierca, krzywdziciel’ (zob. Linde; SW). W polszczyźnie XVII w. odnotowano zaledwie: *pobereźnik* ‘łotr, hultaj’, *pobereźnik piekielny* ‘diabeł’. Jak pisze G. Rytter,

U autorów z 1 połowy XVII w. wywodzących się z zachodniej części województwa ruskiego *pobereźnik* reprezentuje regionalne słownictwo potoczne. Wyraz ten posiadałby znaczenie wyjściowe ‘ten, kto zamieszkuje, przebywa na Dzikich Polach’ (: *pobereże* ‘obszar nad dolnym Dnieprem, Dzikie Pola’). Nadwartość semantyczna w *pobereźnik* ‘łotr, hultaj’ nagromadziła się w wyniku pozajęzykowych asocjacji emocjonalnie ujemnych (Rytter).

Nie wspiera więc należyście związku etymologicznego dzisiejszego *zbereźnika* z dawnym *pobereźnik* fakt ograniczonego użycia leksemu z nagłosowym *po-* w polszczyźnie XVII w. oraz jego semantyka („wyraz występuje w funkcji pogardliwego epitetu Żydów oraz szlachty łupiącej chłopów” – tamże, podczas gdy w przypadku wariantu *zbereźnik* na czoło wysuwa się znaczenie erotyczne ‘człowiek bezwstydy, rozpustny’).

Można próbować wywodzić *zbereźnika* od ukr. *beréza* ‘brzoza’, ale od razu nasuwa się pytanie, co ma wspólnego brzoza ze swawolnością i rozpustą? Chyba jednak ma. Otóż w gwarach ukraińskich, zwłaszcza huculskich, *beréza* to nie tylko ‘drzewo, *Betula*’, bo np. bojk. *beréza* to ‘kierownik chóru cerkiewnego’, ‘starszy wśród kołędników’ (Onyszkewycz), huc. *beréza* ‘ts.’, też ‘wodzirej na weselu’ (Brzezina), *berezuváty* ‘być starszym wśród kołędników’ (HH), *beréza* ‘przywódca kołędników’, „Bereza szczynaje i hroszi zbyraje”, a także ‘główny śpiewak na weselu’ (Janów), buk. *beréza* przest., rzad. ‘chłopiec, który zbiera pieniądze podczas kołędowania’ (SBH), *beréza* ‘chłopiec (dziewczyna) wybierany na prowodyra, przywódcę, wodzireja, przodownika chóru podczas wieczornic, śpiewania kołęd itp.’ (Hrinczenko). Według ESUM, wyraz *beréza* w wymienionych znaczeniach jest derywatem od przymiotnika *berezyj ‘pstrokaty, czarny z białym (jak brzoza)’, co mogło mieć związek z pstrokatym, różnobarwnym ubiorem, w który przyodziewali się kołędnicy, por. np. ukr. dial. *berezuna* ‘nazwa owcy’, pol. dial. *brzezawy* ‘pasiasty, pręgowany, łaciaty, czerwono-biały’,

brzeziasty, brzeziaty ‘ts.’, *brzezula* ‘łaciata krowa’, czes. dial. *březavá* ‘czarna albo ruda z białym grzbietem i białym brzuchem’ (o krowie), ślć. *brezavý* ‘pstrokatobiały’ (o krowie), bułg. *brjaz* ‘z białymi plamami’ (o byku), mac. *brez* ‘z białą plamą na czole’ (o zwierzęciu domowym), sch. *brèzast* ‘ts.’, *brêz* ‘z białą sierścią’, *brèzan* ‘ts.’, słoń. *bréza* ‘łaciata’, z ps. **berz-* < **bheraǵ-* ‘biały, jasny’, co spokrewnione z **berza* ‘Betula’ (SP; ESUM; SEBoR). Por. też rum. *breáz* (o zwierzętach) ‘z białą plamką’ (z bułg.), *brezáie* etn. ‘turoń’ (WSRP). Teza A. Vincenza o rumuńskim pochodzeniu omawianego wyrazu nie została udowodniona w sposób przekonujący (zob. ESUM). Powstaje pytanie, dlaczego przywódca kołędników (kołędowanie wszak to dzieło zbożne) stał się uosobieniem bezceństwa, rozpusty i zdrożności. Aby to zrozumieć, trzeba co nieco wiedzieć o kołędowaniu na Huculszczyźnie. Jak dowiadujemy się chociażby z artykułu Marii Łuciuk (2019), aż do połowy XIX wieku przetrwał zwyczaj kołędowania nazywany po huculsku „starovicki koljedy” (= starodawne kołędowanie), w którym przetrwały pogańskie motywy obrzędowości cyklu zimowego, z przyśpiewkami, życzeniami, tańcami i obrzędami (aktywna chrystianizacja kołędowania miała miejsce na Huculszczyźnie dopiero w 2 połowie XIX w). Starodawne kołędowanie cerkiew potępiała i uznawała za grzeszne i pogańskie, a bieża (przywódca takich kołędników) stał się uosobieniem zła i bezbożności (Łuciuk 2019)³.

Rozwiązanie skrótów

a) języki i dialekty

bojk. = bojkowski
buk. = bukowiński
bułg. = bułgarski
czes. = czeski
hebr. = hebrajski
huc. = huculski
jid. = jidysz
lwow. = lwowski
mac. = macedoński
pol. = polski
ps. = prasłowiański

ros. = rosyjski
rum. = rumuński
sch = serbsko-chorwacki
ślć. = słowacki
słoń = słoweński
ukr. = ukraiński

b) inne

dial. = dialektalne
etn. = etnograficzne
książk. = książkowe
pieszcz. = pieszczotliwe

³ Już po napisaniu tego tekstu uzyskałem dzięki uprzejmości R. Szeptyńskiego dostęp do publikacji Cezarii Baudouin de Courtenay Jędrzejewiczowej, *Ethnoetymologica: zbereźnik, bereza, koza*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, 6 (1955–1956), Londyn, s. 86–89. Okazało się, że w wielu miejscach moje przypuszczenia co do genezy wyrazu *zbereźnik* są zbieżne z poglądami autorki wymienionej pracy. Wcześniej nie wiedziałem o jej istnieniu.

pot. = potoczne	rzad. = rzadkie
prow. = prowincjonalne	ulicz. = uliczne
przen. = przenośne	żarg. = żargonowe
przest. = przestarzałe	żart. = żartobliwe

Literatura

- Arkuszyn = Аркушин Г., 2000, *Словник західнополіських говірок*, т. 1–2, Луцьк.
- Baudouin de Courtenay Jędrzejewiczowa C., 1955–1956, *Ethnoetymologica: zbireźnik, bereza, koza*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, 6, Londyn, s. 86–89.
- Brzezina M., 1992, *Stylizacja huculska*, Kraków.
- ESUM = *Етимологічний словник української мови*, 1982–2012, ред. О. Мельничук, т. 1–6, Київ.
- Gebauer J., 1903–1913, *Slovník staročeský*, d. 1–2, Praha.
- НН = *Гуцульські говірки. Короткий словник*, 1997, ред. Я. Закревська, Львів.
- Horbacz = Горбач О., 2006, *Арго в Україні*, Львів.
- Hrinczenko = *Словарь української мови*, 1907–1909, упор. Б. Грінченко, т. 1–4, Київ.
- Janów J., 2001, *Slovník huculski*, opracował i przygotował do druku J. Rieger, Kraków.
- Kábal = Kábal K., Kábal M., 1923, *Slovenský slovník z literatury aj nářečí*, Banská Bystrica.
- KSGP = *Kartoteka Słownika gwar polskich*; online: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/37156?language=pl> (dostęp: 15.04.2021).
- KSJP XVII–XVIII = *Kartoteka Słownika języka polskiego XVII i I. połowy XVIII wieku*; online: <https://www.rcin.org.pl/dlibra/publication/20029?language=en> (dostęp: 15.04.2021).
- Linde S.B., 1807–1814, *Slovník jazyka polskiego*, т. 1–6, Warszawa.
- LL = Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г., 2009, *Лексикон львівський: поважно і на жарт*, Львів.
- Łucjuk = Луцюк М., 2019, *Диглосія вірувань у гуцульській колядковій традиції*, „Studia Ucrainica Varsoviensia”, 7, s. 85–95.
- Machek V., 1968, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha.
- MSGP = *Mały słownik gwar polskich*, 2010, ред. J. Wronicz, Kraków.
- Onyszkevycz = Онишкевич М., 1984, *Словник бойківських говірок*, т. 1–2, Київ.
- Rytter G., 1992, *Wschodniosłowiańskie zapożyczenia leksykalne w polszczyźnie XVII wieku*, Łódź.
- SBH = *Словник буковинських говірок*, 2005, ред. Н. Гуїванюк, Чернівці.
- SEBor = Boryś W., 2005, *Slovník etymologický jazyka polskiego*, Kraków.
- SEBr = Brückner A., 1927, *Slovník etymologický jazyka polskiego*, Kraków.
- SEPP = Fałowski A., 2022, *Slovník etymologický polszczyzny potocznej PWN*, Warszawa.
- SGM = *Slovník gwar małopolskich*, 2019–2017, ред. J. Wronicz, т. 1–2, Kraków.
- SGP = *Slovník gwar polskich*, 1979–, pod red. M. Karasia, J. Reichana, т. 1–, Wrocław.

- SJPDor = *Słownik języka polskiego*, 1958–1969, pod red. W. Doroszewskiego, t. 1–11, Warszawa.
- SP = *Słownik prasłowiański*, 1974–2001, pod red. F. Sławskiego, t. 1–8, Wrocław.
- SSN = *Slovník slovenských nárečí*, 1994–, red. I. Ripka, d. 1–, Bratislava.
- STGP = Stępiak K., 1993, *Słownik tajemnych gwar przestępczych*, Londyn.
- SW = *Słownik języka polskiego*, 1900–1927, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwieckiego, t. 1–8, Warszawa.
- SWJP = *Słownik współczesnego języka polskiego*, 1996, pod red. B. Dunaja, Warszawa.
- WSJP = *Wielki słownik języka polskiego PAN*, pod red. P. Żmigrodzkiego ; online: <https://wsjp.pl/index.php?pwh=0> (dostęp:15.04.2021).
- WSRP = Mirska Lasota H., Porawska J., 2009, *Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków.

References

- Arkushyn H., 2000, *Slovník zakhidnopolis'kykh hovirok*, Vols. 1–2, Luts'k.
- Baudouin de Courtenay Jędrzejewiczowa C., 1955–1956, *Ethnoetymologica: zbereźnik, bereza, koza*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”, 6, Londyn, s. 86–89.
- Brzezina M., 1992, *Stylizacja huculska*, Kraków.
- ESUM = *Etymolohichnyy slovník ukrayins'koyi movy*, 1982–2012, ed. O. Mel'nychuk, Vols. 1–6, Kyiv.
- Gebauer J., 1903–1913, *Slovník staročeský*, d. 1–2, Praha.
- HH = *Hutsul's'ki hovirky. Korotkyy slovník*, 1997, ed. Ya. Zakrevs'ka, L'viv.
- Horbach O., 2006, *Argo v Ukrajini*, L'viv.
- Hrinchenko = *Slovar' ukrayins'koyi movy*, 1907–1909, upor. B. Hrinchenko, Vols. 1–4, Kyiv.
- Janów J., 2001, *Słownik huculski*, opracował i przygotował do druku J. Rieger, Kraków.
- Kálal = Kálal K., Kálal M., 1923, *Slovenský slovník z literatúry aj nárečí*, Banská Bystrica.
- KSGP = *Kartoteka Słownika gwar polskich* ; online: <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/37156?language=pl> (access: 15.04.2021).
- KSJP XVII–XVIII = *Kartoteka Słownika języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku*; online: <https://www.rcin.org.pl/dlibra/publication/20029?language=en> (access: 15.04.2021).
- Linde S.B., 1807–1814, *Słownik języka polskiego*, t. 1–6, Warszawa.
- LL = Khobzey N., Simovych O., Yastrems'ka T., Dydyk-Meush H., 2009, *Leksykon l'vivs'kyy: povazhno i na zhart*, L'viv.
- Lutsyuk M., 2019, *Dyhlosiya viruvan' u hutsul's'kiy kolyadkoviy tradytsiyi*, „Studia Ucrainica Varsoviensia”, 7, pp. 85–95.
- Machek V., 1968, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha.
- MSGP = *Mały słownik gwar polskich*, 2010, ed. J. Wronicz, Kraków.
- Onyshkevych M., 1984, *Slovník boykivs'kykh hovirok*, Vols. 1–2, Kyiv.

- Rytter G., 1992, *Wschodniosłowiańskie zapożyczenia leksykalne w polszczyźnie XVII wieku*, Łódź.
- SBH = *Slovník bukovyns'kykh hovirok*, 2005, ed. N. Huyvanyuk, Chernivtsi.
- SEBor = Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- SEBr = Brückner A., 1927, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- SEPP = Fałowski A., 2022, *Słownik etymologiczny polszczyzny potocznej PWN*, Warszawa.
- SGM = *Słownik gwar małopolskich*, 2019–2017, ed. J. Wronicz, Vols. 1–2, Kraków.
- SGP = *Słownik gwar polskich*, 1979–, eds. M. Karaś, J. Reichan, Vols. 1–, Wrocław.
- SJPDor = *Słownik języka polskiego*, 1958–1969, ed. W. Doroszewski, Vols. 1–11, Warszawa.
- SP = *Słownik prastowiański*, 1974–2001, ed. F. Sławski, Vols. 1–8, Wrocław.
- SSN = *Slovník slovenských nářečí*, 1994–, ed. I. Ripka, d. 1–, Bratislava.
- STGP = Stępnik K., 1993, *Słownik tajemnych gwar przestępczych*, Londyn.
- SW = *Słownik języka polskiego*, 1900–1927, eds. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiecki, Vols. 1–8, Warszawa.
- SWJP = *Słownik współczesnego języka polskiego*, 1996, ed. B. Dunaj, Warszawa.
- WSJP = *Wielki słownik języka polskiego PAN*, ed. P. Żmigrodzki ; online: <https://wsjp.pl/index.php?pw=0> (access:15.04.2021).
- WSRP = Mirska Lasota H., Porawska J., 2009, *Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków.

Summary

From Polish etymology (1)

The article opens a series of etymological research deal with selected lexical units with not clear etymology in the Polish language. Two lexemes - *berek* and *zbereźnik* are analysed in this paper. The first of them could be borrowed from Hebrew or may have an etymological connection with the verb *brać*. The second one, due to the phonetic feature (pleophony *-ere-*), probably comes from the Ukrainian language (cf. in Hutsul culture *beréza* means a main figure among carollers; the staroste (master of ceremonies) at the wedding²).

Keywords: Polish language, lexis, etymology.